

**North University Centre of Baia Mare
Faculty of Letters**

**UNIVERSITATEA
TEHNICĂ**
DIN CLUJ-NAPOCA

International scientific and practical conference

**RESEARCH
OF DIFFERENT
DIRECTIONS
OF DEVELOPMENT
OF PHILOLOGICAL
SCIENCES
IN UKRAINE AND EU**

Romania, Baia Mare
September 20–21, 2019

**UNIVERSITATEA
TEHNICĂ**
DIN CLUJ-NAPOCA
CENTRUL UNIVERSITAR NORD
DIN BAIJA MARE

**North University Centre of Baia Mare
Faculty of Letters**

International scientific and practical conference

**RESEARCH OF DIFFERENT DIRECTIONS
OF DEVELOPMENT OF PHILOLOGICAL SCIENCES
IN UKRAINE AND EU**

September 20–21, 2019

LITERATURE

***COMPARATIVE AND TYPOLOGICAL LINGUISTICS
LANGUAGE AND MASS COMMUNICATION TOOLS***

**Baia Mare,
Romania
2019**

International scientific and practical conference «Research of different directions of development of philological sciences in Ukraine and EU»: Conference proceedings, September 20–21, 2019. Baia Mare : Izdevniecība «Baltija Publishing», 188 pages.

HEAD OF ORGANISING COMMITTEE

Ioan-Mircea FĂRCAȘ – Dean of the Faculty of Letters,
North University Centre of Baia Mare

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

CONTENTS

LITERATURE

Японська самотницька література як окремий літературний напрям: труднощі окреслення канону	
Баликова Н. С.	7
Концепт <i>СВІТАН-ЗІЛЛЯ</i> в ліриці Богдана Кравціва (художньо-історіософська парадигма)	
Василишин І. П.	10
Українська література для дітей та юнацтва на історичну тему в науковому дискурсі	
Васильєва М. В.	14
The problem of national identity in contemporary Ukrainian historical fiction	
Вурасняк Н. О.	17
Козаки-характерники у творах української літератури (за матеріалами «Енеїди» І. Котляревського та «Чорної ради» П. Куліша)	
Денисюк О. Ю.	21
Варианти функціонування конфлікту в історическом романе епохи постмодернізму	
Дудников Н. А., Мохначова О. В.	24
Житійні топоси в українських барокових панегіриках на честь духовних осіб	
Журавльова С. С.	28
Творчість Елізи Гейвуд у сучасному літературознавчому дискурсі	
Зоренко І. С., Луценко Л. О., Малоіван М. В., Томіліна А. О., Семенова О. О.	31
Синтетичний Маніфест «Pictopoezia» («Маніфест Піктопоезії») Віктора Браунера та Іларіє Воронки як теоретична платформа пікто-поезії французьких сюрреалістів	
Івлєва Ю. О.	34
Образ національного провідника в літописній спадщині XVII – XVIII ст. як християнський ідеал для наслідування наступними поколіннями	
Йовенко Л. І., Терешко І. Г.	37
Жанрова специфіка творчості В. Нестайка для дітей та юнацтва	
Кагала Я. В., Кизилова В. В.	41
Християнський ідеал жінки та його зображення у повісті «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка	
Кириченко В. Г.	44
Жанрові кореляції роману М. Уельбека «Карта і територія»	
Комаров С. А.	48

ОБРАЗ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРОВІДНИКА В ЛІТОПИСНІЙ СПАДЩИНІ XVII – XVIII СТ. ЯК ХРИСТИЯНСЬКИЙ ІДЕАЛ ДЛЯ НАСЛІДУВАННЯ НАСТУПНИМИ ПОКОЛІННЯМИ

Йовенко Л. І.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри української літератури, українознавства
та методик їх навчання*

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Терешко І. Г.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української літератури, українознавства
та методик їх навчання*

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна*

Суспільно-історичні зміни, які відбулися в Україні у XVII – XVIII ст., спричинили певні перетворення і в розумінні ідеалу людини. У цьому зв'язку значний інтерес становлять переконання Самійла Величка, які помітною мірою позначилися на педагогічній думці України.

Модель досконалої особистості презентовано з позицій шанобливого ставлення до козацького товариства. Етичним ідеалом автора є високопатріотична, демократична особистість, яка не вивищується перед низовим козацтвом і основною метою власної діяльності вбачає інтереси Батьківщини. Автор літопису творив у період Руїни, занепаду козацької держави, що надзвичайно актуалізувало ідею національного і державного керманіча. Рух на чолі з Б. Хмельницьким розкриває патріотичні думки та національний характер світогляду літописця, який закликає враховувати величчї традиції українського народу, аби застерегти від помилок у майбутньому.

Автор прославляє гетьмана Сагайдачного як ідеального правителя – творця ідеї держави, втілення відданості Батьківщини. Літописець характеризує його як надзвичайно авторитетну особистість, яка своїми справами прирівнюється до рівня Б. Хмельницького. З точки зору Величка, Богдан Хмельницький уособлює непохитний ідеал козацького ватажка, якого наділено якнайвищими чеснотами (мужністю, сміливістю, риторичною майстерністю, шляхетністю тощо). Авторська інтерпретація образу Б. Хмельницького дає змогу вважати саме Величка творцем традиції змальовання образу ідеального гетьмана в літературі бароко.

Негативну оцінку в літописі мають постаті І. Виговського, П. Дорошенка, І. Мазепи, Ю. Хмельницького, що, на думку дослідників, зумовлене недостатньою обізнаністю автора з результатами їхньої діяльності, а

також необхідністю висвітлення офіційних поглядів Козацької держави на той період.

Неоднозначне ставлення викликала у Величка постать І. Мазепи. Гетьман змальовується як багатогранна високоосвічена особистість із розвинутими ораторськими здібностями. Автор прагне зрозуміти причини політичної драми І. Мазепи, що зумовила трагічну долю українців, які зробили спробу оголосити своє право на Козацьку державу.

Не оминає увагою літописець і гетьмана Петра Іваненка, який випикується через аналіз історичних документів, листів, розповідей. Представлений у джерелі універсал Петрика характеризує його як борця проти гніту Російської імперії, неординарну особистість, вольового лідера, який має всі якості для того, аби очолити українську націю. Загалом цей образ має фольклорне підґрунтя, розкривається як позитивний, ілюструє необхідність автономного статусу України, а також тих прав і свобод, які були задекларовані ще Б. Хмельницьким.

Утіленням ідеального козака є для С. Величка Іван Сірко. Цей козацький ватажок постає у літописі як сміливий воїн, відчайдушний патріот, переконливий запорозький лідер, який прославився у боротьбі з татарами і турками. На превеликий жаль, героєві не вистачило політичної майстерності, вчасно зрозуміти українські національні інтереси і співвіднести свої дії з ними. За допомогою образу Сірка С. Величко прославляє історичну роль Запорозької Січі, а також демонструє власний патріотизм та громадянську чесноту.

Життя і діяльність автора літопису також є прикладом для наслідування нащадків. Через каліцтво, спричинене тривалим ув'язненням, опинившись поза активним громадським і суспільним життям, С. Величко мав за мету дослідити і розповісти нащадкам історію українського народу, передати його велич.

Сам С. Величко писав: «Оглядаючи літописні та історичні писання чужоземних письменників, читав я про всілякі діяння й побачив, що славу тих чужоземців пояснено й не затемнено. Цього не скажеш про наших сарматско-козацьких предків, що так само, як і чужинці, вели війни й славилися лицарською відвагою та богатирськими подвигами. Наші письменники про них нічого не написали і не розтлумачили: я побачив, що славу нашу сховано під плащем їхніх нікчемних лінощів. «...» Гідні похвали подвиги наших козако-руських предків описали не наші ледачі історики, а чужоземні грецькі, латинські, німецькі та польські. «...» наші козацькі літописці наслідуючи давніх ледачих письменників, через недбальство не описали славні й великі діла своїх вождів» [1, с. 214]. Можемо стверджувати, що Літопис є витвором сили духу самого С. Величка, утіленням його любові до Батьківщини, утвердженням величі й чеснот українського народу.

Таким чином, на основі етичного ідеалу епохи Середньовіччя митець створює образ ідеального правителя – носія національних рис української нації.

Характерні риси ідеального державного керманича доповнилися в «Історії Русовъ» невідомого автора. На думку В. Шевчука, цей твір належить до тих виняткових зразків, що попри особливу суспільну заангажованість, значною мірою впливав на сучасників та нащадків і акумулював національну енергію в бік розвитку нового рівня національної самосвідомості, став джерелом «пробудження в освічених сферах суспільства» [2, с. 7].

У творі даються характеристики князям Русі: Ользі, Кагану, Кию, Аскольду, Святославу, Володимирові, Ярославу та іншим «володарям, або князям руським, що воювали славою з воїнством руським в Європі, Азії, Греції і на самі столиці їхні «...» нападали» [1, с. 76]. Оцінюючи діяльність князя Володимира, автор літопису підкреслює його досягнення – об'єднання окремих невеличких князівств в одну потужну державу і припинення братовбивчих воєн [1, с. 80]. Діяння Ярослава Мудрого оспівуються не тільки з точки зору релігійної «поширив і утвердив християнство», але й як творця законів, засновника шкіл, бібліотек, що характеризує правителя як освічену, прогресивну особистість [1, с. 80]. Гетьман князь Дмитро Вишневецький, на думку автора, «прославився громадянськими чеснотами, відбудовував поруйновані міста, публічні будівлі, наглядав за правосуддям і правлінням земських та громадських урядників, заохочував народ до трудолюбства, торгівлі та господарських закладів і всіляким способом допомагав йому одужати опісля руйнівних воєн, за що пошанований був «батьком народу» [1, с. 90]. Гетьман Петро Сагайдачний зображений у літописі «спокійним правителем гетьманства, полагаджував внутрішній нелад урядовий і військовий, поборовав завзято уніатство, повертав з нього церкви, і в тому числі соборну Київську Софію, будував заново їх і зокрема спорудив Братський київський монастир...», тобто поряд із громадською діяльністю виступав як охоронець християнської віри [1, с. 121]. Б. Хмельницький представлений оборонцем віри, інтересів українського народу, захисником його честі, права, свободи і власності [1, с. 136]. Пророком виступає І. Мазепа, який «щоразу відзначався «...» хоробрістю, заповзятливістю та всією військовою вмілістю» [1, с. 246], якого славили як «досконалого знавця військової справи» [1, с. 247]. При цьому автор літопису засуджує його підступність, жорстокість, ненависть до «війська національного» [1, с. 248].

Аналіз тексту твору дає підставити виокремити риси, якими мав бути наділений князь: мудрістю, прагненням забезпечити мир й припинити міжусобні війни (подекуди це стає для літописця ознакою розуму того чи іншого князя); мати спокійний і врівноважений характер, оскільки тільки такій очільник держави здатний мудро керувати своїм народом та уникати небажаних помилок; бути освіченим; здатним до творення (до обов'язків державних діячів відносить будівництво, відбудову міст і церков та ін.).

Суттєвою відмінністю від козацьких літописів є те, що в цьому джерелі національний лідер втілює ідею незалежності України. Якщо в козацьких

літописах образ державного лідера формується на історичному тлі, то в «Історії Русовъ» такий ідеал набуває ознак політичного характеру й утворює виразника українських національних інтересів, противника тиранії інших держав. Володар є втіленням ідей патріотизму, гуманізму, антимонархізму, антидеспотизму тощо. Автор формує ідеального героя виходячи з його моральних, патріотичних і громадянських чеснот.

Рисами ідеального правителями митець наділяє князя Володимира (політична далекзорість, освіченість, патріотизм, широкий світогляд, наукове мислення тощо). Гетьмана Конашевича-Сагайдачного характеризує як вправного стратега, прихильника цілісності землі Руської, захисника віри православної, утверджувача цінностей національної культури, хороброго воїна, справжнього господаря української держави. Але особливого звучання набуває образ Б. Хмельницького, який продовжив і збагатив державницьку концепцію князя Володимира Великого.

Таким чином, відповідно до подій національної історії автори літописних джерел осмислювали, фіксували та творили образи відомих історичних діячів, які втілюють національний характер українців. У козацькому літописі Величка, «Історії Русовъ» ідеал людини епохи Середньовіччя поповнився новими рисами утверджувача української державності, національного провідника, тобто політичного лідера.

Література:

1. Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки / упоряд. і пер. В. Кречотень, В. Шевчук, Р. Іванченко. Київ: Дніпро, 2006. 976 с.
2. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть. у 2 кн. Київ: Либідь, 2005. Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. 728 с.